

Nulägesanalys av Kommunala tillgänglighetsrådet,

Swecos rapport till Tyresö kommuns
tillgänglighetsråd, januari 2023

Innehållsförteckning

1.	Om Delaktighetsboosten	4
1.1	Swecos uppdrag och genomförande	4
	Intervjustudie	4
	Workhop	4
2.	Rådets roll och syfte	5
3.	Behov av rådet i kommunen	5
4.	Arbetsätt och organisering	6
5.	Samverkan med förvaltningar och nämnder	7
6.	Representation och återväxt	8
7.	Kommunens tillgänglighetsplan	8
8.	Swecos rekommendationer	9

1. Om DelaktighetsBoosten

DelaktighetsBoosten är ett kostnadsfritt metodstöd som Länsstyrelsen i Stockholms län erbjuder länets kommuner samt Region Stockholm sedan år 2020. DelaktighetsBoosten syftar till att stötta och stärka kommunernas och regionens funktionshinderpolitiska arbete på strategisk nivå, varav utgångspunkten för DelaktighetsBoosten är Myndigheten för delaktighets (MFD)s metodstöd.¹ Länets kommuner och regionen kan ansöka om stödet hos länsstyrelsen och stödet utformas specifikt efter kommunernas och regionens behov och förutsättningar. Exempel på stöd som kan ges till kommunerna och regionen är processledning för behovsinventering, vidareutveckling av strategier och handlingsplaner samt stöd i att tillgänglighetsanpassa olika verksamheter med mera.

1.1 Swecos uppdrag och genomförande

Tyresö kommun har beviljats stöd via DelaktighetsBoosten. Swecos stöd till Tyresö kommun har bestått av en nulägesanalys av arbetet i det kommunala tillgänglighetsrådet med fokus på rådets samverkan med förvaltningar och nämnder. Syftet med analysen är att belysa hur samverkan sker idag och lämna rekommendationer för hur samverkan kan stärkas samt hur tillgänglighetsrådet kan komma in tidigare i de kommunala beslutsprocesserna.

Intervjustudie

Undersökningen baseras på intervjuer med företrädare dels från kommunens förvaltningar, dels från det kommunala tillgänglighetsrådet. Sammanlagt har nio intervjuer genomförts varav sex varit med företrädare från förvaltningar och tre med representanter i rådet. Intervjupersonerna har representerat följande förvaltningar:

- Barn- och utbildningsförvaltningen
- Kommunikationsstaben
- Samhällsbyggnadskontoret, projektering
- Samhällsbyggnadskontoret, underhåll
- Stöd- och servicekontoret
- Äldre- och omsorgsförvaltningen

De tre intervjupersonerna kopplade till rådet har utgjorts av rådets ordförande samt representanter från två funktionshinderorganisationer.

Workhop

Den 18 januari hölls en workshop i Tyresö kommun. 32 personer medverkade vid workshopen. Deltagarna var förtroendevalda, medlemmar i tillgänglighetsrådet samt strateger och andra tjänstepersoner vid förvaltningarna.

Inledningsvis presenterade Sweco resultaten från kartläggningen samt preliminära rekommendationer för det fortsatta arbetet med att stärka samverkan mellan rådet och kommunens förvaltningar och nämnder. Därefter

¹ <https://www.mfd.se/verktyg/metodstod/>

diskuterades resultaten och rekommendationerna i mindre grupper utifrån frågeställningarna:

- Håller ni med om resultaten från nulägesanalysen?
- Saknar ni något viktigt eller vill ni utveckla något resonemang?
- Vilka rekommendationer är mest prioriterade?
- Saknar ni någon rekommendation?
- Hur tas arbetet utifrån rekommendationerna vidare?

Resultaten från workshopen har använts som empiriskt underlag för den här rapporten. Efter workshopen har några av resonemangen utvecklats och rekommendationerna kompletterats.

Nedan presenteras resultaten från nulägesanalysen.

2. Rådets roll och syfte

I intervjuerna framkommer att det över lag råder otydlighet kring rådets roll och syfte i kommunen. Flera av intervjupersonerna från såväl kommunens förvaltningar som från tillgänglighetsrådet menar att rollen behöver förtydligas och att det vore bra om det framgår hur rådet kan bidra till resten av kommunen. Några intervjupersoner från förvaltningarna menar att det är tydligt vad rådet har för syfte i teorin, men att det är svårt att veta vilken roll de har i praktiken. Andra intervjupersoner från förvaltningarna har liten insyn i rådets syfte och roll varken i teori eller praktik.

Även några av intervjupersonerna från rådet ser behov av att förtydliga tillgänglighetsrådets syfte och roll. Genom en tydligare definition är det enklare att kommunicera både internt till nya medlemmar i rådet och externt till förvaltningar och nämnder. En intervjuperson från tillgänglighetsrådet menar att rollen behöver förtydligas utifrån syftet att vara mer av en remissinsats och komma in tidigare i de kommunala processerna. Hen upplever att förvaltningarna inte har den förståelsen för rådets roll idag.

Vidare framkommer i intervjuerna att rådets roll och syfte behöver kopplas till visionen för Tyresö kommun. En intervjuperson föreslår att tillgänglighetsrådet bör utgå från visionen för Tyresö kommun och konkretisera hur visionen ska ha bäring på personer med funktionsnedsättning. På så vis ökar möjligheten att arbetet i tillgänglighetsrådet går i linje med det övergripande utvecklingsarbetet i kommunen.

3. Behov av rådet i kommunen

Även om det i intervjuerna framkommer att rådets roll inte är tydlig för alla, svarar en övervägande majoritet av intervjupersonerna från förvaltningarna att de ser att rådet kan fylla en viktig roll och att det finns behov av rådet i kommunens arbete. Sweco upplever att det finns en förståelse för att rådet kan bidra med viktig kunskap och perspektiv som annars riskerar att glömmas bort. Bland annat nämner en intervjuperson att det vore bra att få med rådet tidigare i processer, hen säger:

Det vore väldigt givande att få med dem tidigare i processen som en referensgrupp eller liknande i tidigt skede. Sen kanske som en remissinstans på vägen. Men då måste man vara tydlig med formerna och hur man kan använda dem.

Flera intervjupersoner från förvaltningarna uttrycker att det är angeläget att få med funktionsrättsperspektiven tidigare i processerna för att göra rätt från början. På så vis behöver man inte korrigera i efterhand när man upptäckt att vissa frågor och rättighetsperspektiv missats.

Även vid workshopen framkom det att funktionshinderfrågorna anses vara viktiga och att det finns förhoppningar från såväl förtroendevalda som tjänstepersoner att involvera rådet mer i kommunens arbete.

4. Arbetssätt och organisering

Flera intervjupersoner berättar att de upplever att nuvarande nämndsekreterare och ordförande i tillgänglighetsrådet har verkat för att skapa ökad struktur för arbetet. Det framkommer även att tillgänglighetsrådet tidigare bestod av olika arbetsgrupper, men att detta arbetssätt inte har fungerat på senare tid eftersom det i nuläget är för få representanter från funktionshinderorganisationer med i rådet. För varje arbetsgrupp fanns en kontaktperson. Flera intervjupersoner framhåller att upplägget med arbetsgrupper var bra eftersom det fanns tydliga ingångar till rådet i och med kontaktpersonerna samt att arbetsgruppen vid behov kunde agera snabbt på en fråga.

Vid diskussioner om hur tillgänglighetsrådet bör arbeta framåt med att stärka rådets roll och samverkan är flera intervjupersoner inne på att man behöver börja smalt och sedan utveckla arbetet. Med det menas att det finns behov av att identifiera vissa områden och samverkanskanaler som är relevanta att börja utveckla, och att sedan sprida de arbetssätten till fler områden inom kommunen. Det kan exempelvis handla om att identifiera "lågt hängande frukter" där viss samverkan redan finns eller där kopplingen till funktionshinderfrågor upplevs som extra tydlig. Några sådana områden som nämns i intervjuerna är vissa omsorgs-, fritids- och samhällsbyggnadsfrågor.

Några representanter från förvaltningarna menar att det måste finnas tydliga krav på dem att samverka med rådet för att arbetet ska ske systematiskt. Annars riskerar samverkan, enligt de intervjupersonerna, att bli personbundet och ändå prioriteras bort när det finns många andra "måsten".

Flera intervjupersoner från både förvaltningarna och tillgänglighetsrådet menar att förvaltningarna behöver hitta sätt att planera sin verksamhet efter tillgänglighetsrådet så att rådet kommer in tidigare i processerna. De menar att det är lätt att skylla på att råden inte har möten tillräckligt ofta, men att ansvaret snarare ligger på tjänstepersonerna och att de planerar in när och hur samverkan ska ske.

Vidare framkommer det i intervjuerna att det finns önskemål om att rådet ska kunna bistå mer konkret till förvaltningarna med till exempel behovsanalyser utifrån ett funktionshinderperspektiv. För att det ska bli möjligt behöver tillgänglighetsrådet utveckla arbetssätt för att genomföra behovsanalyser i samverkan med någon eller några förvaltningar.

Vid workshopen diskuterades även att rådets medlemmar inte har tillräckliga förutsättningar och verktyg för att utföra sitt arbete. Bland annat nämndes att det vore rätt att alla fick var sin läsplatta för att kunna ta del av handlingar på samma sätt som de förtroendevalda i nämnderna.

Avslutningsvis är det några intervjupersoner som nämner att det finns behov av att stärka uppföljningen av tillgänglighetsrådets arbete då detta inte görs i tillräcklig utsträckning idag. Enligt intervjupersonerna behöver man hitta system för uppföljning av rådets arbete utifrån dess målsättningar för att möjliggöra ett lärande av vad som fungerar bra och vad som behöver utvecklas.

5. Samverkan med förvaltningar och nämnder

Flera intervjupersoner menar att samverkan har stärkts mellan förvaltningarna och tillgänglighetsrådet med den nuvarande ordföranden, eftersom denna arbetat för att utveckla dialogen mellan parterna. I intervjuerna framkommer dock att det fortfarande finns liten systematisk samverkan och att den samverkan som sker ofta är personberoende.

Det finns få exempel på när tillgänglighetsrådet har kommit in tidigt i processer eller där samverkan har fungerat så som rådets representanter önskar. Enligt intervjupersonerna handlar kontakten mellan förvaltning och råd främst om informationsöverföring där rådet i efterhand blir informerat om insatser som genomförts hos förvaltningarna.

Flertalet intervjupersoner från förvaltningarna kan inte redogöra för hur samverkan med rådet har sett ut och på vilket sätt förvaltningen och rådet har varit i kontakt med varandra. Några intervjupersoner känner inte till vem som är förvaltningens kontaktperson till rådet eller hur de som tjänstepersoner kommer i kontakt med rådet vid behov. En intervjuperson uppger att hen är kontaktperson men att hen inte vet vad den rollen innebär eller vad som förväntas.

Flera intervjupersoner från förvaltningarna berättar att de deltagit på tillgänglighetsrådets möten, men de känner inte till om någon mer ingående samverkan har funnits mellan förvaltningen och rådet. Några förvaltningar har enligt intervjuerna främst varit i kontakt med tillgänglighetsrådet gällande möjligheten att söka pengar från rådet. Några intervjupersoner menar dock att det upplevs svårt att få information om vilka medel som går att söka och hur.

Flertalet intervjupersoner från både tillgänglighetsrådet och förvaltningarna framhåller att det finns behov av att bygga upp relationerna och se varandra som samverkansparter och inte motparter. Sweco bedömer att det finns goda förutsättningar att stärka samverkan och relationerna eftersom förvaltningarna upplever att tillgänglighetsrådet har viktiga perspektiv att bidra med till kommunens arbete.

Avslutningsvis beskrivs samverkan mellan tillgänglighetsrådet och kommunens nämnder som nästintill obefintlig. Samtidigt uttrycks en önskan från rådets representanter att stärka samverkan med nämnderna.

6. Representation och återväxt

Som många kommunala funktionshinderråd har även rådet i Tyresö kommun problem med återväxten och att få nya representanter från funktionshinderrörelsen. Det råder underrepresentation av unga och personer som är i arbetsför ålder. I intervjuerna framkommer att det finns en stark önskan om att få in fler unga representanter. Samtidigt menar intervjupersonerna från tillgänglighetsrådet att det i dagsläget finns begränsad kapacitet för nuvarande representanter att arbeta för att skapa nya kontakter och rekrytera fler deltagare.

Några av intervjupersonerna från förvaltningarna menar att den snäva representationen utifrån ålder och typer av funktionsnedsättning minskar möjligheten att samverka med rådet. Detta eftersom intervjupersonerna menar att det är viktigt att säkerställa att inga viktiga perspektiv tappas bort i de fall man från förvaltningarna väljer att samverka med rådet och inkludera funktionshinderperspektiven.

En representant från en av förvaltningarna uttrycker:

Den gången vi träffade rådet på plats var det hög medelålder och det var inte så brett med vilka funktionsnedsättningar som representerades. Det var inte någon som var rörelsehindrad som var med till exempel. Jag tänkte på det efter – att det hade behövt vara bredare om vi ska kunna vara säkra på att de får med alla viktiga perspektiv när vi arbetar tillsammans.

I intervjuerna framkommer att det tillkommit några nya representanter från funktionshinderrörelsen efter senaste kommunalvalet. Representanterna från tillgänglighetsrådet hoppas på bättre återväxt framåt och tror att en tydligare struktur för arbetet i tillgänglighetsrådet kan få fler representanter att känna motivation att stanna kvar i rådet. Några av intervjupersonerna från rådet menar även att det finns behov av att utbilda representanterna i intressepolitiskt arbete. På så vis ökar möjligheten att representanterna i tillgänglighetsrådet representerar rörelsen brett och inte främst de egna intressena.

7. Kommunens tillgänglighetsplan

Tillgänglighetsrådet tar årligen fram en tillgänglighetsplan för Tyresö kommun. Tillgänglighetsplanen godkänns av kommunstyrelsen. I planen listas ett antal prioriterade områden och aktiviteter samt vem som ansvarar för genomförandet av dessa. Sweco uppfattar det dock som otydligt att genom tillgänglighetsplanen utläsa vem som ansvarar för uppföljning av planens genomförande.

I intervjuerna framkommer att många inte känner till tillgänglighetsplanen eller vilket uppdrag förvaltningarna har utifrån denna. Flera av intervjupersonerna från förvaltningarna menar även att planen nästintill varit kontraproduktiv för tillgänglighetsarbetet då den "landat i deras knän" utan förankring och med aktiviteter som inte varit anpassade till verksamheterna. Istället för att bidra till ökat fokus på funktionshinderfrågor menar några intervjupersoner att planen snarare skapat frustration hos förvaltningarna och i verksamheterna.

I arbetet med framtagandet av planen för 2023 har processen sett annorlunda ut mot tidigare år. Bland annat har förvaltningarna involverats mer i processen

och fått ge återkoppling på de åtgärder de uppdras i planen. Förankringsprocessen upplevs som positiv av intervjupersonerna och antas bidra till ökad förståelse för förvaltningarnas uppdrag.

Många förvaltningsrepresentanter framhåller att det är ett problem att tillgänglighetsplanen inte följer den ordinarie målstyrningen i kommunen och att det bidrar till att målen och uppdragen uppfattas som "ad hoc". Flera intervjupersoner framhåller att tillgänglighetsplanen behöver komma in i ordinarie styr- och ledningssystem och att målsättningarna tydligare bör jacka in i kommunens övergripande målsättningar och den befintliga kommunplanen. Utifrån övergripande målsättningar kan förvaltningar, nämnder och verksamheter sedan få i uppdrag att identifiera aktiviteter. Flera intervjupersoner framhåller att en välfungerande tillgänglighetsplan kan bidra till ökad samverkan mellan tillgänglighetsrådet och förvaltningarna.

Swecos erfarenhet från att ha stöttat flera kommuner i processen med att ta fram funktionshinderpolitiska strategidokument är att det finns en stor vinst med att strategierna följer ordinarie styr- och målprocesser. Det är även positivt om uppdraget att ta fram planen kommer från kommunstyrelsen eller liknande central befattning och att ansvaret för arbetet involverar men inte avgränsas till det kommunala tillgänglighetsrådet. Swecos erfarenhet är även att strategidokumentet med fördel ägs och följs upp av kommunstyrelsen eller annan central befattning.

I intervjuerna med representanter från förvaltningarna framkommer även att det hittills varit otydligt om och hur planen följs upp. Intervjupersonerna upplever att det inte varit tydligt hur de ska återkoppla vilket arbete som har genomförts och hur återkopplingen tas tillvara av tillgänglighetsrådet och kommunstyrelsen.

8. Swecos rekommendationer

Sweco uppfattar att det finns en vilja från såväl förvaltningarna om tillgänglighetsrådet att stärka samverkan mellan parterna. Det finns även förståelse för behovet av att integrera funktionsrättsperspektiven mer i förvaltningarnas arbete. Sweco menar att det framåt är viktigt att tydliggöra hur arbetet med att stärka dialog och samverkan ska gå till. Det arbete som har påbörjats genom DelaktighetsBoosten är en bra start och utifrån rekommendationerna nedan finns möjlighet att ta fram en plan för det fortsatta utvecklingsarbetet.

- Tillgänglighetsrådet behöver förtydliga sin roll och hur man önskar arbeta och samverka med förvaltningarna.
- Förvaltningarna behöver planera för samverkan med rådet. Bjud in rådet till prioriterade insatser och sammankomster – t.ex. till KLG.
- Rådets förtydligande kan eventuellt göras i form av ett "stödmaterial för samverkan" som beskriver rådets roll samt hur samverkan går till. Stödmaterialet kan sedan användas för att kommunicera med förvaltningar (samt nämnder och bolag).
- I arbetet med att stärka samverkan rekommenderar Sweco att inledningsvis begränsa arbetet och fokusera på några "lågt hängande frukter". Eventuellt behöver en nulägesinventering göras för att identifiera vilka dessa områden eller frågor kan vara. Genom att arbeta med ett begränsat antal områden/frågor kan formerna för samverkan

utvecklas och följas upp för att sedan spridas till fler av kommunens områden.

- Fortsätt arbeta för att stärka representationen i tillgänglighetsrådet och få in fler representanter från funktionshinderrörelsen samt en bredd utifrån organisationer, ålder och kön. Om möjligt – arbeta med stärkt samverkan med t.ex. anpassad skola och LSS-verksamheter med fokus på barn och unga för att få med barnperspektiven ytterligare i rådets arbete.
- Identifiera hur samverkan med kommunens nämnder kan och bör stärkas. Informera i alla nämnder om att rådet finns och vad det kan bidra med.
- Se över möjligheten att erbjuda representanterna från funktionshinderrörelsen utbildning i intressepolitisk representation. Sådana utbildningar erbjuds ibland av organisationerna själva eller av paraplyorganisationer som t.ex. Funktionsrätt Sverige. Överväg annars att bjuda in en utbildare till tillgänglighetsrådet. Syftet med utbildningarna är att ge representanterna goda förutsättningar att driva intressepolitiskt arbete och representera funktionshinderrörelsen.
- Stärk uppföljningen av både arbetet i rådet och av tillgänglighetsplanens genomförande.
- Kommunens tillgänglighetsplan har potential att bidra till stärkt samverkan inom kommunen kopplat till funktionshinderfrågor. Sweco menar att förutsättningarna för det skulle öka om planen kom in i ordinarie målstyrning. Sweco uppfattar ett behov av att det ges ett uppdrag att fram en kommunövergripande plan och där tillgänglighetsrådet involveras i, men inte ansvarar för, processen.
- Det finns flera goda exempel på kommuner som tagit fram funktionshinderpolitiska strategier som går hand i hand med ordinarie målstyrning och som har bidragit till ökad integrering av funktionsrättsperspektiv. Se exempelvis [MFDs exempel för strategiarbete](#) samt [Slutrapport DelaktighetsBoosten 2020](#)